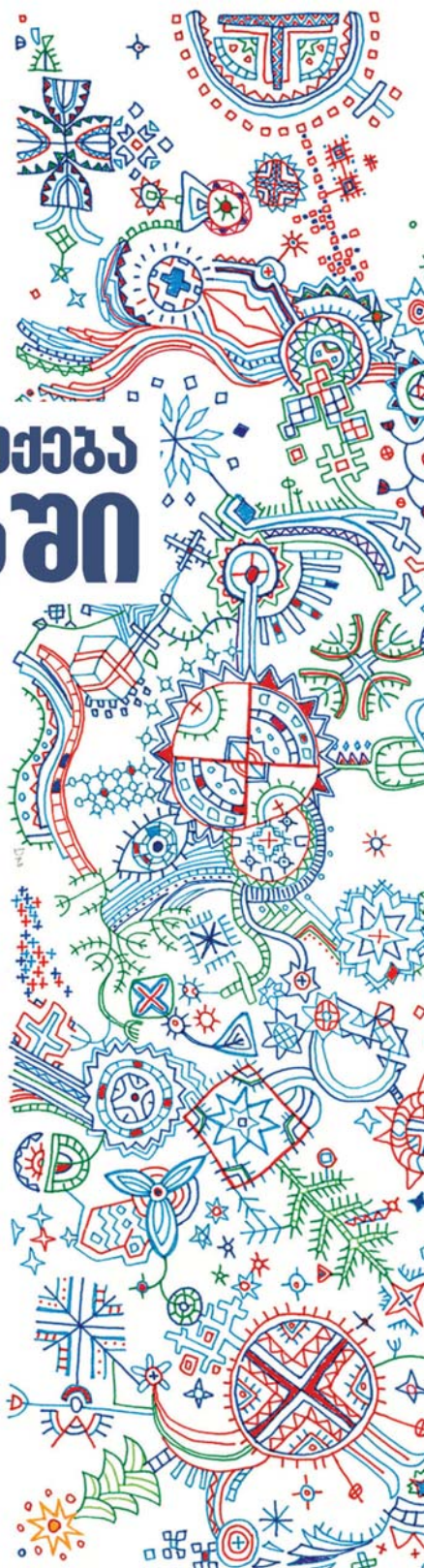

**ეთნიკური და
რელიგიური
უმცირესობების**

**თავაზიკის გაუმჯობესება
მედიასი**

საგარეო პრინციპები

**EURASIA
PARTNERSHIP
FOUNDATION**

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

სახელმძღვანელო გამოცემულია „მედიის განვითარების ფონდის“ მიერ პროექტის „დისკრიმინაციული, ეთნიკური და რელიგიური ტერმინოლოგიის გამოყენების პრევენცია მედიაში“ ფარგლებში. პროექტი ხორციელდება პროგრამის „ეროვნული ინტეგრაცია და ტოლერანტობა საქართველოში“ (NITG) ფარგლებში საქართველოს გაეროს ასოციაციის (UNAG) და ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდის (EPF) ადმინისტრირებითა და შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების (USAID) სააგენტოს დაფინანსებით.

**ეთნიკური და
რელიგიური
უმცირესობების**

**თავაზიკის გაუმჯობესება
მედიასში**

საგარეო ურთიერთობები

რედაქციისგან

წინამდებარე პუბლიკაცია მომზადდა როგორც დამხმარე სახელმძღვანელო იმ ჟურნალისტებისათვის, რომლებსთვისაც ეს პროფესია უდიდეს პასუხისმგებლობასა და პროფესიონალიზმს უკავშირდება. ჟურნალისტიკის საერთაშორისო სტანდარტების შემეცნება არის მუდმივი პროცესი, რომელიც მედიისა და საზოგადოების მუდმივ თანამონაწილეობას, მსჯელობას და გააზრებას მოიცავს.

ამ პროცესში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მედიის კვლევას და მონიტორინგს, რაც არ უნდა განვიხილოთ, როგორც ჟურნალისტებისადმი ანტაგონისტური ქმედება, პირიქით, როგორც სოლიდარობა და ხელშეწყობა.

ქართულ მედიაში ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების თემატიკის ასახვის მონიტორინგზე დაყრდნობით მომზადებული ეს დამხმარე სახელმძღვანელო საინტერესო იქნება იმ ჟურნალისტებისთვის, ვინც აცნობიერებს მედიის როლს საზოგადოებრივ ურთიერთობებში, კერძოდ, უმცირესობების საკითხის ასახვასთან მიმართებაში.

პუბლიკაცია შეიცავს ზოგად რეკომენდაციებს, რომელიც საერთაშორისოდ აღიარებულ მედია-სტანდარტებზეა დაფუძნებული; მასში წარმოდგენილია ქართული მედიის მონიტორინგის შედეგები, რომელიც არა ცალკეული მედია-საშუალებების კრიტიკას, არამედ ქართული მედიის მიერ ეთნიკური და რელიგიური თემა-

საქართველოს პრეზიდენტის განცხადებით

ტიკის გაშუქების დროს დაშვებული შეცდომების კონკრეტულ მაგალითებზე განხილვას და ამ გზით მათ უკეთ აღქმა-გაანალიზებას ისახავს მიზნად; აქვე გთავაზობთ ეთნიკური უმცირესობების ფოკუს-ჯგუფების შედეგებს, რომელიც წარმოდგენას შექმნის იმაზე, თუ როგორ აფასებენ საქართველოს მოქალაქეები – ჩვენი ეთნიკური უმცირესობები, ქართული მედიის მიერ ამ თემატიკის გაშუქებას. სახელმძღვანელოში გადავწყვიტეთ თვითრეგულაციის საერთაშორისო გამოცდილებისა და საქართველოში მოქმედი ეთიკური რეგულაციის მაგალითებიც მოგვეწოდებინა, ინფორმაციის სისრულისთვის. აქვეა ტერმინთა განმარტება, რომელიც ასევე საერთაშორისო სტანდარტულ განმარტებებზეა დაფუძნებული. ამასთან, შევეცადეთ ვყოფილიყავით ლაკონურები და დაგვეზოგა პრაქტიკოსი ჟურნალისტების დრო. ბუკლეტში მხოლოდ ის ძირითადი საბაზისო პრინციპები შევიტანეთ, რომელიც მათ სწორედ პრაქტიკაში – ეთნიკურ და რელიგიურ თემატიკასთან შეხების დროს გაჩენილ კითხვებზე სწრაფი და ცივილიზებულ მსოფლიოში მიღებული მედია-სტანდარტისთვის შესაბამისი პასუხების მოძიებაში დაეხმარება.

მედიის განვითარების ფონდი

თავი I

ზოგადი რეკომენდაციები
ეთნიკური და რელიგიური
უმცირესობების გაშუქებასთან
დაკავშირებით*

თანამედროვე მსოფლიოს პროგრესული საზოგადოებები და მედია საშუალებები აღიარებენ და სამოქმედო პრინციპად მიიჩნევენ იმ დებულებებს, რომელიც თანამედროვე ჟურნალიზმის შემადგენელ ნაწილად და რეკომენდაციებად დამკვიდრდა ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების, მათი წარმომადგენლების, მათთან დაკავშირებული საკითხების, პრობლემების, მოვლენების თუ ახალი ამბების გაშუქების დროს.

მედია საშუალებებისთვის რეკომენდირებულია დაიცვან შემდეგი სახელმძღვანელო პრინციპები:

 თავიდან აიცილონ ისეთი მასალის გამოქვეყნება, რომელიც შესაძლოა შეურაცხყოფელი აღმოჩნდეს რომელიმე ეთნიკური ან/და რელიგიური უმცირესობისთვის, აღვივებდეს სიძულვილს, შეუწყნარებლობას მათ მიმართ, თესავდეს შუღლს ეთნიკურ/რელიგიურ უმრავლესობასა და უმცირესობას შორის, იყოს დისკრიმინაციული ეთნიკური ან/და რელიგიური ნიშნით;

 პატივი სცენ ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების უფლებებს; არ უგულვებელყონ ეთნიკური და რელიგიური უმ-

* რეკომენდაციები მომზადებულია ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების გაშუქების საერთაშორისოდ მიღებული და საქართველოს მაუწყებელთა კოდექსში გათვალისწინებული პრინციპების საფუძველზე.

ცირესობების წარმომადგენლების აზრები და შეხედულებები;
ხელი შეუწყონ მათ ინტეგრირებას საზოგადოებაში;

 არ მოახდინონ რაიმე პრობლემის ხელოვნური ასოცირება რომელიმე ეთნიკურ ან რელიგიურ უმცირესობასთან და ამით ხელი არ შეუწყონ სტერეოტიპების ჩამოყალიბებას ან არსებული სტერეოტიპების გამყარებას;

 არ განაზოგადონ უმცირესობის ცალკეული წარმომადგენლის საქმიანობა, ქცევა თუ ქმედება მთელ ეთნიკურ ან რელიგიურ ჯგუფზე;

 თავი შეიკავონ პირის (პირების) ეთნიკურ ან რელიგიურ კუთვნილებასა და უარყოფით მოვლენებს შორის დაუსაბუთებელი პარალელების გავლებისაგან;

 არ აღნიშნონ (ყურადღება არ გაამახვილონ) უმიზეზოდ, აუცილებლობის გარეშე, პირის (პირების) ეთნიკური ან რელიგიური კუთვნილება. პირის ეთნიკური ან რელიგიური კუთვნილება აღნიშნონ მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამას არსებითი მნიშვნელობა აქვს გასაშუქებელი ამბისთვის.

 კრიმინალის გაშუქებისას თავი შეიკავონ ეჭვმიტანილის (ბრალდებულის, დამნაშავის) ეთნიკური ან/და რელიგიური კუთვნილების მითითებისაგან. ეთნიკური ან რელიგიური ნიშნით ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული მოიხსენიონ მხოლოდ მაშინ, თუ ეს არსებითია გასაშუქებელი ამბისთვის (მაგალითად, თუ კრიმინალი ეთნიკურ/რელიგიურ ნიადაგზე მოხდა);

 არ აღწერონ ისეთი ფიზიკური მონაცემები, რომლებმაც დანაშაულებრივი ქმედება შეიძლება სრულიად არასწორად ეთნიკურ წარმომავლობას დაუკავშიროს;

-
 ეთნიკური/რელიგიური უმცირესობის შესახებ მასალის მომზადებისას, ინტერვიუ/კომენტარი აიღონ უმცირესობის წარმომადგენლებისგან და ასახონ მათი მოსაზრებები. ანუ, აქციონ ისინი გამოქვეყნებული მასალის „სუბიექტებად“ და არა „ობიექტებად“;
-
 ეთნიკური/რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენელთა კრიტიკის შემთხვევაში, მისცენ კრიტიკის ობიექტებს საკუთარი შეხედულებების გამოთქმის და პასუხის გაცემის საშუალება;
-
 რეაგირების გარეშე არ დატოვონ რესპოდენტის (წყაროს, სტუმრის, და ა.შ.) მიერ უმცირესობების შესახებ გამოთქმული ნეგატიური შეხედულებები, დაუსაბუთებელი ბრალდებები, სტერეოტიპული მოსაზრებები, ქსენოფობიური გამონათქვამები; რეაგირება მოახდინონ სხვადასხვა ფორმით: მოთხოვონ რესპოდენტს, დაასაბუთოს საკუთარი მოსაზრება; განმარტონ განცხადების ქსენოფობიური და დისკრიმინაციული ხასიათი და გამოხატონ სარედაქციო პოზიცია მსგავსი შინაარსის განცხადებებთან მიმართებით.
-
 ეთნიკურ/რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი კონფლიქტები თუ დაპირისპირებები გააშუქონ ობიექტურად, დაპირისპირების ისტორიისა და მიზეზების სრულყოფილი აღწერით და კონფლიქტის მხარეებისა და ნეიტრალური მხარის კომენტარების თანაზომადი ფორმით წარმოდგენის ჩათვლით;
-
 არ გააშუქონ უმცირესობების წარმომადგენელთა მიერ ჩადენილი დანაშაული ან ძალადობა ისეთი ფორმით, რომელიც ხელს შეუწყობს უარყოფითი სტერეოტიპის ჩამოყალიბებას;
-
 თავი შეიკავონ ისეთი გამონათქვამების ტირაჟირებისგან, რომლებიც აღვივებს სიძულვილს, ადამიანთა შორის შუღლს,

უდიერად, დაცინვით მოიხსენიებს განსხვავებული ეთნიკური წარმომავლობის ან რწმენის ადამიანებს;

 არ დაუშვან რელიგიურ თემაზე მასალების მეშვეობით ადამიანების გრძნობებით მანიპულირება, რომელიმე რელიგიური შეხედულებისა თუ მრწამსის გაქილიკება;

 თავი შეიკავონ ისეთი მასალის გამოქვეყნებისაგან, რომელმაც შეიძლება შეურაცხყოს ესა თუ ის რელიგიური ჯგუფი;

 სწორად გამოთქვან და დანერონ ეთნიკური უმცირესობების სახელები და გვარები.

 არ გამოიყენონ ისეთი ლექსიკა (ტერმინები, სიტყვები, გამოთქმები) და გამოსახულება (კადრები თუ ფოტოები), რომლებიც შეიძლება დისკრიმინაციული, შეურაცხმყოფელი ან დამამცირებელი აღმოჩნდეს რომელიმე ეთნიკური ან/და რელიგიური უმცირესობისათვის. რეაგირება მოახდინონ ისეთ სიტყვებზე, რომლებიც ამცირებს და შეურაცხყოფს პიროვნებას ეთნიკური ან რელიგიური ნიშნით. რესპოდენტებს, რომლებიც აღნიშნულ სიტყვებს გამოიყენებენ, მკაფიოდ განუმარტონ სარედაქციო პოზიცია მსგავსი მოსაზრებებისა და გამოხატვის ფორმების მიმართ;

 ადამიანის ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილება არ აღნიშნონ ისეთი სიტყვით თუ ტერმინით, რომელსაც უარყოფითი ელფერი დაჰკრავს ქართულ რეალობაში. (მაგალითად, ნუ უწოდებენ ებრაელს „ურიას“, აზერბაიჯანელს „თათარს“, სომხური ეკლესიის მღვდელს „ტერტერას“, და ა.შ.).

ცხადია, ზემოაღნიშნული პრინციპები არ უკრძალავს მედიასა-შუალელებს ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილების მოხსენი-

თავი II

ეთნიკური და
რელიგიური უმცირესობების
თემათიკის გაშუქება
ქართულ მედიაში
(პრაქტიკული მანუალითები)

მედიის განვითარების ფონდმა 2010 წლის 1 იანვრიდან 2010 წლის 1 აპრილის ჩათვლით განახორციელა ქართულენოვან მედია-საშუალებებში ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების საკითხების გაშუქების მედია-მონიტორინგი.

მონიტორინგი განხორციელდა საქართველოს გაეროს ასოციაციის (UNAG) და ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდის (EPF) პროგრამის – „ეროვნული ინტეგრაცია და ტოლერანტობა საქართველოში“ ფარგლებში, შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების (USAID) სააგენტოს დაფინანსებით.

მედია-მონიტორინგის ინტერესის სფეროში იყო პირველი არხის, რუსთავი 2-ის, იმედის, მაესტროსა და კავკასიის საინფორმაციო გამოშვებები. ასევე გაზეთები: „24 საათი“, „რეზონანსი“, „ახალი თაობა“, „ალია“, „ასავალ დასავალი“, „კვირის პალიტრა“, „ჯორჯიან თაიმსი“. ასევე რეგიონული პრესა: „პს“, „ახალი გაზეთი“ (ქუთაისი), „სამხრეთის კარიბჭე“ (ახალციხე), „კახეთის ხმა“ (კახეთი), „თავისუფალი სიტყვა“ (ქართლი), „ბათუმელები“ (აჭარა), „ლია ბოქლომი“ (სამეგრელო), „გურია ნიუსი“ (გურია).

მონიტორინგი განხორციელდა როგორც რადიო-ტელევიზიური, ისე თვისობრივი კუთხით. მონიტორინგის შედეგები ყოველკვირეულად ეგზავნებოდა მედიის და საზოგადოების წარმომადგენლებს (სულ 425 ელექტრონულ მისამართზე), რათა კონკრეტული

 დისკრიმინაციული, შეურაცხმყოფელი და ქსენოფობიური ტერმინოლოგიის გამოყენება

1. გაზეთ „ღია ბოქლომის“ სტატიის (№10, 14, 21-28 იანვარი, 2010 წ.) „**რატომ გვაბოლებენ ჩინელები?!**“ სათაური ქსენოფობიური და შეურაცხმყოფელია. წინადადება სტატიაში – „*ძვირფასო მკითხველო ნურავის მოატყუებინებთ თავს და სანამ პროდუქციის რეალურ ფასს არ შეიტყობთ „**წვრილთვალებებთან**“ ნურაფერს იყიდით*“, დამცინავი, შეურაცხმყოფელი და რასობრივი ნიშნით დისკრიმინაციული ტერმინოლოგიის გამოყენების მაგალითია.
2. 1-7 თებერვლის გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ №5 (801) სტატიის სათაური „**მარადი ურიიდან მარად მიშამდე**“ შეურაცხმყოფელია საქართველოში მცხოვრები ებრაელი ხალხის მიმართ. სიტყვა „**ურია**“ (მიუხედავად იმისა, რომ ბიბლიური ტერმინია) საქართველოში ის ეთნიკური თემის წევრისათვის სრულიად უსაფუძვლოდ, დამაკნინებელ ნიუანსს შეიცავს და ზეპირსიტყვიერებაში გარკვეულ ნეგატიურ მდგომარეობას უკავშირდება (მაგ. „ურის ვალი“), აღსანიშნავია, რომ ეს სიტყვა უფრო გარცელებული გასულ საუკუნეში იყო და დღევანდელობაში შედარებით იშვიათად გვხვდება.

 დისკრიმინაციული მიდგომა კრიმინალური ამბების გაშუქებისას და ცალკეული ჯგუფების სტერეოტიპიზაცია;

1. 8 თებერვალს „რუსთავი 2“-ის 15:00 საათიანმა „კურიერმა“ გააშუქა კონტრაბანდული საქონლის შემოტანაზე სომხეთის მოქალაქის დაკავების ფაქტი:

„ფინსანსთა სამინისტროს საგამომძიებლო დეპარტმენტის თანამშრომლებმა კონტრაბანდული ოქროს პარტია და გადამ-

ზიდავი დააკავეს. კონტრაბანდა მალულად სომხეთიდან შემოდის. დავით ქაშიაშვილი გვერთვება პირადაპირ ეთერში. დავით როგორ შემოჰქონდათ კონტრაბანდა საზღვარზე?

დავით ქაშიაშვილი (ჟურნალისტი): როგორც შენ თქვი, ირაკლი, სომხეთის მოქალაქე ქალბატონ გრეტა სუკიანიანს ძვირფასი ნივთები სადახლოს საბაჟოს გავლით გადმოჰქონდა ფარულად. გამოძიების ინფორმაციით, ძვირფასეულობა **სომეხი ეროვნების ქალბატონს** აზღუდში ჰქონდა დამალული. ქალბატონმა ეს ნივთები საბაჟო წესების გვერდის ავლით შემოიტანა საზღვარზე და საზღვარზე დააკავეს სწორედ ეს ქალბატონი, ფინანსთა სამინისტროს საგამომძიებლო დეპარტამენტის თანამშრომლებმა.

გ. სუკიანიანი (დაკავებული ქალბატონი): მოვდიოდი საქართველოში. შევედი საბაჟოზე, თან მქონდა ძვირფასი ნივთები. მე დეკლარაცია არ შევავსე. დაიწყო შემოწმება და აღმომიჩინეს ეს ოქრო.

დავით ქაშიაშვილი (ჟურნალისტი): დაახლოებით 40 ათასი ლარის ოდენობის ძვირფასი ნივთები, როგორც უკვე მოისმინეთ საზღვარზე კონტროლის გვერდით ავლით შემოიტანა **სომეხი ეროვნების ქალბატონმა**. ქართული კანონმდებლობით კი გრეტა სუკიანიანი გასამართლდება სისხლის სამართლის კოდექსის 214-ე მუხლით – კონტრაბანდული ტვირთის შემოტანა, რომელიც ითვალისწინებს 5-დან 7 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას.“

ეს სიუჟეტი ნეიტრალურ და არადისკრიმინაციულ გაშუქებად ჩაითვლებოდა, სიუჟეტის ავტორი დანაშაულში ეჭვმიტანილის მოხსენიებისას მხოლოდ „**სომხეთის მოქალაქე**“ რომ შემოფარგლულიყო, რადგან ეთნიკური კუთვნილება არ უკავშირდება და არ ხსნის დანაშაულის განმპაირობებელ მიზეზს

და არსს. მაგრამ, სიუჟეტში ამ ექვმიტანილის მოხსენიება ეთნიკური ნიშნით უკვე ეთნიკური უმცირესობის დისკრიმინაციული გაშუქების და სტერეოტიპიზაციის მაგალითია. ექვმიტანილი ორჯერ იქნა მოხსენიებული როგორც „**სომეხი ეროვნების ქალბატონი**“ მაშინ, როდესაც მისი ეთნიკური წარმომავლობა საზოგადოებრივი ინტერესის საგანს არ წარმოადგენდა. ჟურნალისტს ამ ფრაზის ნაცვლად შეეძლო გამოეყენებინა სიტყვა „**ექვმიტანილი**“, რითაც თავიდან აიცილებდა სტერეოტიპიზაციას ეთნიკური ნიშნით.

2. 2010 წლის 14 იანვარს გაზეთ „ახალი თაობის“ (№10) სტატი-აში „სასულიერო პირების მიერ აღკვეთილი დანაშაული“ აღ-ნერილია ინციდენტი:

*„დანაშაული ბოლნისის რაიონის სოფელ წულრულაშენის ეკლესიის მიმდებარე ტერიტორიაზე მოხდა, სადაც ეკლესიის მოძღვარი და მორჩილები თივას აგროვებდნენ და ახარისხებდნენ. ამ დროს ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი ძმები ჟ. ხ. და რ. ხ. ავტომანქანით მიუახლოვდნენ მათ და მოსთხოვეს სასწრაფოდ დაეტოვებინათ ეკლესიის მიმდებარე ტერიტორია, იმ მოტივით, რომ ეკლესია და მისი მიმდებარე ტერიტორია იყო სომეხი ერის საკუთრება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თუკი სა-ეკლესიო პირები არ შეასრულებდნენ მათ მოთხოვნას, ძმები მათ იქ ყოფნის საშუალებას არ მისცემდნენ. მეტიც, სასული-ერო პირების მხრიდან სიმშვიდისკენ მოწოდებამ **დამნაშა-ვეები** კიდევ უფრო გააღიზიანა და უკვე მუქარის რეალურად შესრულება სცადეს. ერთ-ერთმა მათგანმა – რ.ხ.-მ მანქანის საბარგულიდან რკინის ქანჩი ამოიღო და უცენზურო სიტყ-ვეებით ისევ დაუწყო ლანძღვა.*

...20 წუთის შემდეგ ისინი კვლავ დაბრუნდნენ წულრულაშენის ეკლესიის მიმდებარე ტერიტორიასთან. სოფელ ბოლნისიდან წამოღებული 16 კალიბრიანი სანადირო თოფიდან დაიწყო

სროლა. მამა სერაფიმემ და მორჩილებმა თავდაცვის მიზნით იქვე მდგარ შენობას შეაფარეს თავი.... “

სტატიის ავტორი არც სახელებს და არც ეთნიკურ წარმომავლობას ასახელებს, მაგრამ აშკარაა, რომ გულისხმობს სომეხი ეროვნების ადამიანებს, რომლებსაც **დამნაშავეებად** მოიხსენიებს. ეს არის დანაშაულის გაშუქებისადმი დისკრიმინაციული მიდგომა. ავტორი ახდენს არა კონფლიქტში მონაწილეთა ციტირებას (რაც თავისთავად იქნებოდა არასარწმუნო წყაროზე დაყრდნობით, რადგან ჟურნალისტი ამ ფაქტს არ შესწრებია) არამედ მხარის მონაყოლის ფაქტად ფიქსირებას (მაგ. **„...იმ მოტივით, რომ ეკლესია და მისი მიმდებარე ტერიტორია იყო სომეხი ერის საკუთრება“**). ამგვარად, ადგილი აქვს კრიმინალის სტერეოტიპიზაციას. ჟურნალისტი მომხდარს თავის შეფასებას აძლევს და **„დამნაშავეებად“** აცხადებს პირებს, რომელთა მიმართ არანაირი პროცესუალური ქმედება არ განხორციელებულა (ყოველ შემთხვევაში, სტატიაში ამაზე საუბარი არ არის). იგი ამბავს გადმოგვცემს კონფლიქტის მხოლოდ ერთი მხარის (ეთნიკური ქართველების) პოზიციიდან (ისიც სხვათა მონათხრობზე დაყრდნობით, თუმცა არც ამ გარემოებას უსვამს ხაზს).

სტერეოტიპები, წინასწარი განწყობები

1. 25-31 იანვარს გაზეთ „ასავალ-დასავალში“ (№4; (800)) გამოქვეყნებულ სტატიაში „უკრაინაში ამ ხელისუფლების განაჩენი იწერება! სააკაშვილმა იცის, რომ 7 თებერვლიდან მისი საქმე დამთავრებულია!“ წერია: **„საკაშვილმა ვინმე ებრაელი შაბათასგან პეროვსკაიას ქუჩაზე 5-ოთახიანი სახლი შეიძინა“**. აქაც, როგორც წინა შემთხვევებში, პროფესიული სტანდარტების უხემ დარღვევასთან გვაქვს საქმე. ჯერ ერთი, იმ ადამიანის ეთნიკურ წარმომავლობას, რომელმაც, გაზეთის

მტკიცებით, ბინა გაყიდა, არავითარი კავშირი არა აქვს სტატის თემასთან და მისი წარმომავლობა არც რაიმე საზოგადოებრივ ინტერესს წარმოადგენს. მეორე, ეთნიკური წარმომავლობა აქ ავტორს ნახსენები აქვს ძალზე დამამცირებელ, შეურაცხმყოფელ კონტექსტში. სტატის ავტორი საბჭოთა პერიოდში ჩამოყალიბებული იმ სტერეოტიპით მანიპულირებს, რომლის თანახმადაც, ებრაელები ითვლებოდნენ მეორეხარისხოვან ადამიანებად, რომლებსაც ვაჭრობის მეტი არაფერი შეეძლოთ (ეს პროფესიაც იმ დროს არსებული სტერეოტიპის მიხედვით დამამცირებელ საქმიანობად მიიჩნეოდა). ეს სტერეოტიპი ავტორმა სტატიაში გამოხატული უარყოფითი დამოკიდებულების დრამატიზების, ემოციის გაძლიერების მიზნით გამოიყენა. საკითხის ასეთი გაშუქება შეურაცხმყოფელია ებრაელი ხალხისათვის.

2. 2010 წლის 25 იანვრის 12:00 საათიან გამოშვებაში ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-მა ავტოავარიის შემთხვევა ასე გააშუქა:

„შვიდი ადამიანი გარდაიცვალა ავტოავარიის შედეგად თბილისი-რუსთავის გზაზე, ორი მძიმედ დაშავებული კი საავადმყოფოშია გადაყვანილი. ერთმანეთს ბეემვესა და მერსედესის მარკის ავტომობილები შეეჯახნენ. უბედური შემთხვევის მიზეზები ჯერ-ჯერობით უცნობია. წინასწარი ინფორმაციით, მერსედესის მარკის ავტომობილში ბოლნისში მცხოვრები აზერბაიჯანელები ისხდნენ. მგ ზავრებიც და მძღოლიც, სავარაუდოდ, ნასვამები იყვნენ. მომხდართან დაკავშირებით გამოძიება გრძელდება.“

გიორგი სამხარაძე (საპატრულო პოლიციის თანამშრომელი): ფონიჭალა-მარნეული-გუგუთის მე-5 კილომეტრზე მოძრაობდა ავტომანქანა ბეემვე და ავტომობილი მერსედესი, რომელთა შორისაც მოხდა შეჯახება. სავარაუდოდ, 7 კაცი არის მსხვერპლი, 2 კაცი გადარჩა, რომლებიც სას-

„ლარსის გახსნამდე ორიოდ დღით ადრე რუსეთში მცხოვრებმა სომხებმა ხელმოწერების შეგროვება დაიწყეს. ისინი ჯავახეთის რეგიონისთვის ავტონომიის სტატუსის მინიჭებას ითხოვდნენ. საქართველოს ხელისუფლებამ ეს აქციაც უყურადღებოდ დატოვა. გუშინ კი მოსკოვში მცხოვრებმა სომხებმა უკვე ახალი მოთხოვნა წამოაყენეს. ეს მოთხოვნები მათ მოსკოვში, შვეიცარიის საელჩოს წინ გამართულ აქციაზე გაახმაურეს.

სომხური მედიის ცნობით, აქცია რუსეთში მყოფი **ჯავახეთელი სომხების** მიერ იყო ორგანიზებული. აქციაში რამდენიმე ათეული ადამიანი მონაწილეობდა. მათი მტკიცებით, საქართველოს ხელისუფლება სომხების დისკრიმინაციას ეწევა. აქციის მონაწილეებმა სომხური ენისთვის რეგიონული ენის სტატუსის მინიჭებაც მოითხოვეს.

ამ მოთხოვნით რამდენიმე თვის წინ სომხეთის პრეზიდენტი სერჟ სარგისიანიც გამოვიდა. არადა, მისი წინამორბედი რობერტ ჯორჯიანი საქართველოში მცხოვრებ სომხებს ქართული ენის შესწავლისკენ მოუწოდებდა.

სომხური მედიის ინფორმაციით, აქციის მონაწილეებმა საგანგებო კომისიის შექმნაც მოითხოვეს, რომლის შემადგენლობაში სომხეთის, საქართველოს, რუსეთისა და შვეიცარიის წარმომადგენლები უნდა შევიდნენ. ამ კომისიამ საქართველოში მცხოვრები სომხების შევიწროების ფაქტები უნდა შეისწავლოს.“

ინფორმაციაში გამოყენებული ფორმულირება „რუსეთში მცხოვრები სომხები“ არაკვალიფიციური და სტერეოტიპიზაციისკენ გადახრილია. არ არის მითითება იმისა, იყო ეს ფორმალურად რეგისტრირებული ჯგუფის წამოწყებული აქცია, თუ ცალკეული პირების ინიციატივა. არ არის გადმოცემული

იმ ტექსტის არსი, რომელსაც ხელს აწერდნენ. ვინ იყო ამ ტექსტის ადრესატი. ეს მასალა ჩაითვლებოდა ეთნიკური უმცირესობის მიერ მოწყობილი აქციის ნეიტრალურ გაშუქებად, ამ ეთნოსის ერთი წარმომადგენელი მაინც რომ ყოფილიყო სტატიის რესპონდენტი. ამ სტატიაში ეთნიკური უმცირესობა წარმოდგენილია როგორც ობიექტი და არა სუბიექტი. ის ბრალდებები, რომლებიც გამოთქმულია სტატიაში, ვერ ჩაითვლება დადასტურებულად. მართალია, სტატიის ავტორი ამა თუ იმ ბრალდებას სხვადასხვა წყაროებს მიაწერს, მაგრამ არც ერთი წყარო არ არის დაკონკრეტებული, რაც ამ ინფორმაციის სანდოობას საეჭვოს ხდის. წყარო დაკონკრეტებულიც რომ ყოფილიყო, ასეთი განცხადებების გაშუქებისას აუცილებელია საპირისპირო პოზიციის მოსმენა და, რაც მთავარია, იმ ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლისაგან, რომლის მისამართითაც საკმაოდ მძიმე ბრალდებები გამოითქმის.

ჟურნალისტური არაკვალიფიციურობის შედეგია ასევე ფორმულირება „**ჯავახეთელი სომხები**“. ასეთი ეთნიკური ჯგუფი ბუნებაში არ არსებობს. არსებობენ საქართველოს მოქალაქე ეთნიკური სომხები, რომლებიც ჯავახეთში ცხოვრობენ.

2. სტატია „**სომხებს ქართულის სწავლა მოუწევთ**“, რომელიც გაზეთ „ჯორჯიან ტაიმსში“ (14-21 იანვარი, 2010; №1 (567)) გამოქვეყნდა, ასევე დისკრიმინაციული გაშუქების მაგალითია. ციტატა ამავე სტატიიდან: „*ჯავახეთში სომხები რუსმა გენერალმა პასკევიჩმა გადაასახლა მე-19 საუკუნეში, არავინ ამბობს, რომ ქართული მიწები სომხებმა დატოვეს, მაგრამ მათ ქართული აუცილებლად უნდა ისწავლონ, რადგან ექსკლუზიური უფლების მინიჭებას მათთვის არავინ აპირებს*“ – ამბობს რესპოდენტი. ჟურნალისტი არ განმარტავს რესპოდენტის განცხადებების დისკრიმინაციულ კონტექსტს. მინების საკუთრება არ განისაზღვრება ეთნიკური ნიშნით და ნებისმიერ მოქალაქეს, მიუხედავად მისი ეთნიკური კუთვნილებისა,

თანასწორად შეუძლია ისარგებლოს საკუთრების უფლებით. სათაური მიანიშნებს იმაზე, რომ ენის სწავლა სომეხი მოქალაქეებისთვის იძულებითი ზომია, მაშინ როცა მასალიდან არ ჩანს თავად სომეხი ეროვნების საქართველოს მოქალაქეების პოზიცია აღნიშნულთან დაკავშირებით და არც ის, თუ რამდენად უზრუნველყოფს ხელისუფლება სახელმწიფო ენის სწავლებას უმცირესობებისათვის. ამ სტატიაშიც ეთნიკური უმცირესობა ყურნალისტური მასალის ობიექტია და არა სუბიექტი.

დისკრიმინაცია ეთნიკური ნიშნით. დისკრიმინაციული განცხადებების ტირაჟირება

1. 2010 წლის 5 იანვარს ტელეკომპანია „რუსთავი 2“-ის 21:00 საათიან „კურიერში“ გავიდა სიუჟეტი, რომელშიც მოთხრობილი იყო ეჭვიანობის ნიადაგზე ჩადენილი მკვლელობის შესახებ:

„მკვლელობა ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე. მძახალმა მძახალი იმსხვერპლა. ჰამლეტ გაჯიევმა კახა მახარობლიშვილი ეჭვიანობის ნიადაგზე საკუთარ სახლში დანით მოკლა. გაჯიევის მტკიცებით გარდაცვლილს მის ცოლთან სასიყვარულო ურთიერთობა ჰქონდა. მკვლელობა ახალი წლის წინა დღეს, 30 დეკემბერს მოხდა.

როცა კახა მახარობლიშვილი საავადმყოფოში მიიყვანეს, ის ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო. ექიმებმა მისი გადარჩენა ვეღარ შეძლეს. ჭრილობები, რომლებიც კახა მახარობლიშვილს გულ-მკერდის არეში მიაყენეს, სიცოცხლესთან შეუთავსებელი აღმოჩნდა. მკვლელობა ვარკეთილში, გარდაცვლილის მძახლის ჰამლეტ გაჯიევის სახლში, დილის 10 საათზე მოხდა.

ისტორიას, რომელსაც ეჭვმიტანილი აღიარებით ჩვენებაში ყვება, მეზობლების მსგავსად მოკლულის ოჯახის წევრებიც კატეგორიულად უარყოფენ. ისტორიის ცოცხალი გმირი, მანანა გაფიევა კი უკანასკნელი 5 დღეა არავის უნახავს.

გარდაცვლილის ძმის, მანუჩარ მახარობლიშვილის, კომენტარი: „ელემენტარულად ალბათ თავის გასასამართლებლად. რალაც ხო უნდა თქვას რატომ მოვკალი კაციო. საიდან მოიტანა რა ვიცი, პათოლოგიური სიმთვრალე აქვს და დეგენერატი იყო კიდე, პირდაპირ გეუბნებით“.

გამოძიება ფაქტზე საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109 მუხლით არის დაწყებული. საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაული 7-დან 15 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს.“

ერთი შეხედვით ზემოაღნიშნულ სიუჟეტში ამბავი ნეიტრალურად იყო გადმოცემული. თავად ჟურნალისტს მკვლელის ეთნიკური წარმომავლობა არ დაუკონკრეტებია; სიუჟეტში არც საავტორო, ან სარედაქციო შეფასებებში რაიმე შეურაცხმყოფელი განცხადებები არ ყოფილა. თუმცა ჟურნალისტმა გამოიყენა მეზობლის კომენტარი, რომელიც დისკრიმინაციული ხასიათისაა და ეთნიკური ნიშნით განასხვავებს სიუჟეტის ობიექტს, აზერბაიჯანელების ზოგადად უარყოფით კონტექსტში მოხსენიების გზით: **„ისე უყვარდათ ერთმანეთი, ძალიან ტკბილი და კარგი ხალხი. სხვათა შორის, მით უმეტეს, აზერბაიჯანელები არიან და ესე კარგად ვიყავით ერთმანეთთან. კარგი ხალხი არიან ძალიან!“**

მეზობლის ეს კომენტარი დისკრიმინაციულია. მეზობლის კომენტარის ეს ფრაგმენტი არავითარ საზოგადოებრივ ინტერესს არ აკმაყოფილებს და მსგავს განცხადებას ეთნიკურად

არიან მოხსენიებულნი, ხოლო მათთან ურთიერთობა სამარცხვინო და ლამის დანაშაულებრივ ქმედებად არის წარმოდგენილი, რჯულთშემწყნარებლობა მიუღებელ ცნებად განიხილება და ა.შ. სტატია საკმაოდ დიდია და საილუსტრაციოდ მხოლოდ ერთ ამონარიდს მოვიტანთ:

„მეტიც, მიზანმიმართულ პროპაგანდას უწევენ იმ სიცრუეს, თითქოს წმინდა მეფე დავით აღმაშენებელი „ეკუმენისტი“ და რჯულთშემწყნარებელი იყო, მეჩეთში დადიოდა, იქ საეკლესიო კანონების საწინააღმდეგო ლოცვებს ესწრებოდა, მოწიწებით ისმენდა ყურანს, სადაც უარყოფილია წმინდა სამება, ხოლო ქრისტე ნახსენებია, როგორც წინასწარმეტყველი და არა როგორც განკაცებული ღმერთი – მესია. ამით ისინი ცდილობენ რელიგიურად გაუთვითცნობიერებელი საზოგადოების თვალში გამართლებულად წარმოაჩინონ უმაღლეს ხელისუფალთა „ყურბან ბაირამზე“ მეჩეთში მისვლა, იქ მოღებთან მუხლმორთხმით ჯდომა და „ბაირამობა“; პატრიარქის აღსაყდრების დღეს 25 დეკემბერს სამების ტაძარში წირვაზე დასწრების ნაცვლად კათოლიკურ მესაზე დასწრება და მთელი საქართველოსთვის კათოლიკური „შობის“ მილოცვა, ხოლო ქავთარაძის ქუჩაზე იეზუიტური თვალთმაქცობით აშენებულ უკანონო ტაძარზე და პაპისტების აგრესიულ პროზელიტიზმზე თვალის დახუჭვა. იუდეველ რაბინებთან ერთად „ხანუკის“ აღნიშვნა; ლესელიძის ქუჩაზე მდებარე მართლმადიდებლური ტაძრის კარების წიხლით შენგრევა; იელოველთა და ათასი სხვა სექტების მომრავლების ხელშეწყობა და მათი რეგისტრირება; უკანონო მეჩეთების სოკოებივით მომრავლებაზე ფარული თანხმობა და სხვა ბოროტსჯულიერება.“

ეს გახლავთ საავტორო სტატიის ფორმით გასული მასალა, რომლის ავტორია მართმადიდებელ მშობელთა კავშირის წევრი ლე-

ვან ჩაჩუა. სტატიის დაბეჭდვის გადაწყვეტილებით გაზეთმა მო-
ახდინა დისკრიმინაციული პროპაგანდის ტირაჟირება.

2. გაზეთი „ღია ბოქლომის“ (№10 (14); 2010) სტატიაში **„საფრთხე ზუგდიდში სატანური სექტის წარმომადგენლები გააქტიურდნენ“** პროფესიული სტანდარტების უხეში დარღვევით არის მოთხრობილი რელიგიური უმცირესობების შესახებ: „სამეგრელოში არსებული განუკითხაობის ფონზე ზუგდიდში **სატანისტური რელიგიის თეოსოფიის მომხრეები** გააქტიურდნენ. მდიდრულად ჩაცმული და **რუსულ ენაზე მოსაუბრე** პიროვნებები, იეჰოვას მოწმეთა მსგავსად კარდაკარ დადიან და საზოგადოებას სულიერ ხსნას ჰპირდებიან“.

თეოსოფები გაზეთში მოხსენიებულია საფრთხედ საქართველოსთვის, ხოლო თეოსოფია „ცრუ სწავლებად“. იეჰოვას მოწმეები კი ისეთ მიუღებელ ადამიანებად, რომლებთანაც გასაუბრებაც კი არ ღირს. ასეთი გაშუქება შეიძლება შეურაცხმყოფელად აღიქვან საქართველოში მცხოვრებმა რელიგიურმა უმცირესობებმა.

სტერეოტიპიზაციაა რუსული ენისა და მდიდრული ჩაცმის ხსენებაც, რადგან ინფორმაცია არ აზუსტებს, ეს ადამიანები რუსულად იმიტომ საუბრობენ, რომ რუსული მათი მშობლიური ენაა თუ იმიტომ, რომ მათი რელიგიური გაერთიანების კულტური საჭიროებაა. ან მდიდრულად ჩაცმა მათ სოციალურ სტატუსს აღნიშნავს, თუ რელიგიურ კუთვნილებას.

შეურაცხმყოფელი გამონათქვამები

1. 2010 წლის 6 იანვარს გაზეთ „ახალი თაობის“ (№3 (5079)) სტატიაში „აფხაზებმა თავიანთი მომავალი უნდა განსაზღვრონ“ ვკითხულობთ: „ქართველთა საახალწლო მიმართვას აფხა-

ზეთში დიდი გამოხმაურება არ მოჰყოლია, შეიძლება იმიტომ, რომ ნაქეიფრები არიან და პახმელიაზე გამოსვლა ვერ მოასწრეს“.

ეს შეურაცხმყოფელი გამონათქვამია, თანაც განზოგადებული და მთელი აფხაზი ხალხის მისამართით ნათქვამი. ავტორის ტონი დამცინავია და ჩანს ირონიული დამოკიდებულება აფხაზი ხალხის მიმართ.

2. გაზეთ „ჯორჯიან ტაიმსის“ (14-21 იანვარი, 2010; №1 (567)) სტატიაში „სომხებს ქართულის სწავლა მოუწევთ“, ნათქვამია: „მე არ მესმის, რა დაკარგა სომხეთმა ყარაბახსა და ჯავახეთში. მე მათ ვურჩევ, ჩამოყალიბდნენ ფლორიდაზე, კალიფორნიაზე, კრასნოდარის მხარეზე, მარსელზე, სადაც ისინი კომპაქტურად ცხოვრობენ. მაგრამ საქმე იმაშია, რომ სომხებს გამბედაობა არ ჰყოფნით, ამერიკას მოსთხოვონ მიწები, ან თუნდაც საფრანგეთსა და რუსეთს“, – აცხადებს სტატიაში რესპონდენტი იოსებ ცინცაძე.

ეს შეურაცხმყოფელი გამონათქვამია, ტონი დამცინავი და ჩანს სომხებისადმი ირონიული დამოკიდებულება, ხოლო მედია საშუალება ამის უკრიტიკო ტირაჟირებას ეწევა.

უმცირესობის, როგორც ერთიანი მონოლითური ჯგუფის წარმოდგენა, განზოგადება

1. 21-22 იანვრის გაზეთ „ალიას“ №6 (2443)-ში გამოქვეყნებული სტატიის სათაურია „გიგი უგულავას ქურთი მეეზოვეები უჩივიან?“. სტატია აშუქებს მეეზოვეების მიერ ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაციის ბრალდებით მერიის წინააღმდეგ სასამართლოში საჩივრის შეტანის ფაქტს. ასეთ სტატიაში დასაშვებია

ეთნიკურობის მითითება, ვინაიდან უშუალოდ ეხება სტატიის თემას, თუმცა ჟურნალისტმა ამის გაკეთება სტანდარტების დარღვევის გარეშე ვერ მოახერხა: სტერეოტიპიზაცია (პროფესიასთან ეთნიკურობის მითითება), უმცირესობის ერთ მონოლითურ ჯგუფად წარმოდგენა და უმცირესობის ერთი კონკრეტული ჯგუფის პროფესიის განზოგადება მთელ უმცირესობაზე („საქართველოს ქურთები თბილისის ხელისუფლებას უმხედრდებიან“). საკითხის ასეთ გაშუქებას შეურაცხმყოფელად აღიქვამენ საქართველოს ეთნიკური ქურთი მოქალაქეები.

- 2. გაზეთ „ალიაში“ №24 (2461), 4-5 მარტი, 2010, გამოქვეყნებული საინფორმაციო შენიშვნა „სამყაროს აღსასრულის მოლოდინში რუსმა სექტანტებმა თავი გამოქვაბულს შეაფარეს“ წარმოადგენს რელიგიური უმცირესობების ნეგატიური გაშუქების მაგალითს.

„ნეტავ, ერთ ფაქტს თუ მაინც გაიხსენებთ, რომ სექტანტებს ვინმესთვის რაიმე დადებითი მოეტანოთ? სიმართლე ვითხრათ, ჩვენ მსგავსი არაფერი გვახსენდება“.

ასეთ შესავალს წარუმიძვარებს ავტორი რუსულ მედიაში გავრცელებულ ინფორმაციას, რომელიც თარგმნილია და გაშვებულია გაზეთის თარგმანების გვერდზე. ამ საინფორმაციო შენიშვნაში ხდება განზოგადება და განურჩევლად ეხება ნებისმიერ სექტას და სექტანტს. გარდა იმისა, ეს რელიგიური უმცირესობის დისკრიმინაცია და მათი რელიგიური გრძობების შეურაცხყოფაა, იგი აღვივებს შეუწყნარებლობას რელიგიური გაერთიანებების მიმართ, რომლებსაც სტატია სექტანტებად აცხადებს, ისე რომ არ იძლევა სექტის განმარტებას.

თავი III

ეთნიკური უმცირესობების
საკითხების გაშუქება ქართულ
მედიაში – ეროვნული
უმცირესობების ხედვა
(კვლევის შედეგები)

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევისთვის გამოყენებულ იქნა თვისობრივი კვლევის ფოკუს-ჯგუფის მეთოდი.

ჩატარდა სამი ფოკუს-ჯგუფი – თბილისში, ახალციხესა და მარნეულში.

თითოეული ჯგუფის მუშაობაში მონაწილეობდა 8-10 რესპოდენტი.

ახალციხესა და მარნეულში ჩატარებულ ფოკუს-ჯგუფებს ესწრებოდნენ ადგილობრივი მედია საშუალებების აქტიური მაცურებლები\მკითხველები.

ფოკუს-ჯგუფის მუშაობისათვის სამივე ქალაქში, თემის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შეირჩნენ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები. მათ შორის:

ახალციხეში – ეთნიკურად სომეხი რესპოდენტები;

მარნეულში – ეთნიკურად აზერბაიჯანელი რესპოდენტები;

თბილისში – 1 ეთნიკურად რუსი, 1 ეთნიკურად აზერბაიჯანელი, 2 ეთნიკურად სომეხი, 1 ეთნიკურად უკრაინელი, 2 ეთნიკურად

3. რესპოდენტები გამოთქვამენ მოსაზრებას, რომ მედია სათანადოდ არ იკვლევს ამა თუ იმ ფაქტის ან მოვლენის წინასწარ საფუძვლებს, არ ინტერსდება იმით, თუ რამ განაპირობა ესა თუ ის ნეგატიური ქმედება და არის თუ არა ეს კავშირში ამბის მონაწილეთა ეთნიკურ კუთვნილებასთან. გამოიკვეთა მოსაზრება, რომ მედიაში ხშირად ჩნდება მასალები, რომლებიც წინასწარ აკვიატებულ შეხედულებას უფრო ეყრდნობა, ვიდრე მოვლენათა ანალიზს. არის შემთხვევები, როდესაც მედია ცალკეულ მოვლენებს (მეტწილად ყოფით კრიმინალს) ან ამბებს განაზოგადებს მთელ ეთნიკურ ჯგუფზე, რაც ნეგატიური სტერეოტიპიზაციის სახეს იღებს.

რესპოდენტები აღნიშნავენ მათი აზრით დომინანტ ტენდენციას: ხშირად მათთვის შეურაცხმყოფელი შეფასებები და გამონათქვამები მომდინარეობს არა ჟურნალისტების მხრიდან, არამედ სხვა და სხვა პოლიტიკური და საზოგადოებრივი აქტივისტების ციტირებებიდან ისე, რომ რედაქციები არ აკეთებენ სათანადო კომენტირებას. სახეზეა ეთნიკურ უმცირესობათა შეურაცხმყოფელი გამონათქვამების ტირაჟირება.

4. რესპოდენტები მიიჩნევენ, რომ რუსეთთან გამწვავებული პოლიტიკური ურთიერთობის მიუხედავად, მედიაში რუსების, როგორც ეთნიკური ჯგუფის თემა არ გამხდარა რაიმე სახის დისკრიმინაციის ობიექტი და აქაც იგივე პრობლემები იჩენენ თავს, რომლებიც სხვა უმცირესობებთან მიმართებაში არსებობს. ეს კარგად ასახავს მოსახლეობის განწყობასაც ამ ეთნიკური ჯგუფის მიმართ. ზოგადად, რესპოდენტთა აზრით, ისევე, როგორც რუსების, აფხაზებისა და ოსების შემთხვევაშიც, ნეგატიური კონტექსტი მიმართულია პოლიტიკური პროცესების მიმართ.
5. რეგულარულად არ შუქდება ეთნიკური უმცირესობების ყოველდღიური კულტურული ცხოვრება, ისტორიული მასალები, სოციალური პრობლემები, დღესასწაულები და სხვა.

6. ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ ადგილებზე რესპოდენტთა წუხილი ენის პრობლემასაც მნიშვნელოვნად ეხება. კერძოდ, ქართულ ენაზე გაშუქებული ინფორმაციის გაგება პრობლემაა როგორც სომეხი, ასევე აზერბაიჯანელი მოსახლეობისთვის.
7. საერთო ნაციონალური მაუწყებლის მიერ გაშუქებული საინფორმაციო გადაცემების მიმართ, რომლებიც სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფებისთვის არის განკუთვნილი, მარნეულისა და ახალციხის ჯგუფის მონაწილეებს ერთგვაროვანი პრეტენზია აქვთ. მათი აზრით, ეს არის ხელისუფლების ნება, გამოხატოს ეთნიკური უმცირესობების მიმართ პატივისცემა და თავად ფაქტი, რა თქმა უნდა, პოზიტიურ ემოციას იწვევს. თუმცა, საინფორმაციო გადაცემების ენა, გამოკითხულთა გადმოცემით, მათთვის გაუგებარია და ამის გამო მსგავს გადაცემებს მაცურებელი არ ჰყავს. „თუ ხელისუფლებამ გადაწყვიტა კეთილი საქმის კეთება, ხარისხიანად უნდა გააკეთოს“, აცხადებენ ფოკუს ჯგუფების მონაწილეები.

ფოკუს-ჯგუფების შედეგად იდენტიფიცირებული დისკრიმინაციული ტერმინები\ფრაზები

ფოკუს-ჯგუფების რესპოდენტებს გაუჭირდათ მედიის მიერ გამოყენებული კონკრეტული დისკრიმინაციული ტერმინების ან ფრაზების დასახლება. ეს განსაკუთრებით ახალციხის ფოკუს-ჯგუფს ეხება, სადაც მონაწილეებმა საერთოდ რთულად აღიქვეს, კონკრეტულად, რა ტერმინებსა და ფრაზებზე იყო საუბარი. ისინი დაბეჯითებით აღნიშნავენ, რომ სომხების მიმართ მედია კონკრეტულ გამონათქვამებს ან სიტყვებს არასოდეს იყენებს. თუ აგრესიული განწყობა იგრძნობა, ის არ იქმნება შეურაცხმყოფელი ფრაზებით ან ამ ეთნოსისადმი გარკვეული იარაღების მიკერებით. ზოგადად, ფოკუს-ჯგუფებზე აღინიშნა, რომ მა-

თი აზრით, ადრე სტერეოტიპულ მიდგომებს საჯარო მოხელეები, პოლიტიკური და საზოგადოებრივი აქტივისტები ამკვიდრებდნენ. მაგალითად გაიხსენეს ფრაზები: „საქართველო სომხების გარეშე“; „საქართველო მხოლოდ ქართველებისთვის“. ამჯერად რესპოდენტები მიიჩნევენ, რომ მოცემულ მომენტში საჯარო მოხელეები ასეთ შეცდომებს ნაკლებად უშვებენ.

თბილისის ჯგუფში ხაზი გაუსვეს სიტყვათა შეთანხმებებს: „აფხაზი სეპარატისტი“ და „ოსი კრიმინალის“ მედიაში ხმარების პრობლემას. მათი შეფასებით, სეპარატიზმი პოლიტიკური ჯგუფის მახასიათებელია და არა ეთნიკურის, ხოლო კრიმინალს ეთნიკურობა არ აქვს.

ქვემო ქართლის ჯგუფში კი აღნიშნეს, რომ მათ გაღიზიანებას იწვევს აზერბაიჯანელების “თათრებად” მოხსენიება.

ფოკუს-ჯგუფის მონაწილეთა რეკომენდაციები:

ფოკუს-ჯგუფების მსვლელობისას რესპოდენტებმა გამოთქვეს შემდეგი რეკომენდაციები:

1. მედიამ ნებისმიერი საკითხი უნდა გააშუქოს უფრო ღრმად და დასაბუთებულად. სასურველია, ჟურნალისტური ნაშრომი მეტად ეყრდნობოდეს ფაქტებს, კონკრეტული ისტორიის სანყისებს, მის განვითარებას და ნაკლებად კომენტარებს, რომლებიც სიტუაციაში ჩაღრმავების გარეშე არა თუ ამდიდრებს, არამედ კიდევ უფრო გაუგებარს ხდის სიუჟეტს.
2. ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქების დროს, მედიამ წინასწარ უნდა გაანალიზოს ამა თუ იმ ფაქტის უტყუარობა, გამომზეურების აუცილებლობა და საზოგადოებრივი სიკეთე და განსაზღვროს, თუ რა შედეგს გამოიღებს ეს ეგრეთ წოდებულ „რთულ რეგიონებში“.

თავი IV

მედიის თვითრეგულირება

და ეთნიკური და

რელიგიური უმცირესობების

საკითხების გაშუქება

თანამედროვე სამყაროში მედია არის ის ძირითადი მახასიათებელი, რომელიც განსაზღვრავს, უზრუნველყოფს და აღწერს ამა თუ იმ სახელმწიფოს დემოკრატიულობის ხარისხს და საზოგადოების ღიაობას.

ერთის მხრივ, მედიის დამოუკიდებლობა და მეორეს მხრივ, იმავე მედიის პასუხისმგებლობა მოქალაქისა და საზოგადოების წინაშე, არის უმნიშვნელოვანესი ამოცანა, რომელსაც ცივილიზებულის მსოფლიო სახელმწიფოების, საზოგადოებებისა და ინდივიდების წინაშე აყენებს. ამ ამოცანის შესრულება, დიდწილად ჟურნალისტური კორპუსის საქმიანობაზე გადის. სწორედ ამიტომ, თანამედროვე ჟურნალიზმმა ჩამოაყალიბა და სამოქმედო წესად დაისახა საკუთარი პროფესიული სტანდარტები და ეთიკური ნორმები, რომლებიც დეკლარირებულია შესაბამის კოდექსებსა და სხვადასხვა შიდა რეგულაციებში. მეტიც, თითქმის ყველა ავტორიტეტულ მედია ორგანიზაციას პროფესიული სტანდარტების საკუთარი კოდექსი აქვს, რომლის დაცვაც სავალდებულოა ამ ორგანიზაციის თანამშრომლებისთვის. ამ კოდექსში ისეთი პრინციპების დაცვასთან ერთად, როგორებიცაა სიზუსტე, მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა, განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს რეგულაციებს, რომლებიც ჟურნალისტისგან მოითხოვს, არ დაუშვას უმცირესობების დისკრიმინაცია, შეურაცხყოფა, მათდამი ქსენოფობიის ან შეუწყნარებლობის გამოვლენა.

საქართველოში იყო რამოდენიმე მცდელობა, თუმცა, ჯერაც არ არსებობს პროფესიული სტანდარტების ერთიანი დოკუმენტი, რომლსაც ყველა სახის მედია – ბეჭდურიც და ელექტრონულიც, სახელმძღვანელო სტანდარტად მიიჩნევდა. ასევე არ არსებობს მედია დავების განხილვის ტრადიცია, რომელიც ტრადიციული დემოკრატიის ქვეყნებში ათწლეულების მანძილზე ყალიბდებოდა.

სამაუწყებლო მედიისათვის შემუშავებულია „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი“, რომლითაც, სხვა საკითხებს შორის, რეგულირდება უმცირესობების გაშუქების საკითხიც.

უნდა აღინიშნოს, რომ კოდექსის წინამდებარე ნორმები, თავისი არსით, ცდება ერთი კონკრეტული ნორმატიული აქტის ჩარჩოს და ზოგადად მედიის საქმიანობის სტანდარტს აყალიბებს.

მიუხედავად იმისა, რომ კოდექსში ეს ნორმები სამართლებრივი ფორმულირებით არის წარმოდგენილი, მათში ასახულია დემოკრატიული მედიის მსოფლიო გამოცდილება და სასურველია, რომ ყველა, არამარტო ელექტრონული მედიის ჟურნალისტმა, ისინი საკუთარ პროფესიულ და სამოქალაქო პრინციპად მიიღოს. სწორედ ამიტომ გთავაზობთ ამონარიდს მაუწყებელთა კოდექსიდან.

კოდექსის IX თავში განსაზღვრულია პრინციპი და წესები, რომელთა დაცვაც ევალება მაუწყებელს, და ასევე, ის რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინება სასურველია.

თავი IX

მრავალფეროვნება, თანასწორობა და შეწყნარებლობა

მუხლი 31. მრავალფეროვნებისა, თანასწორობისა და შეწყნარებლობის პრინციპი

მაუწყებელმა თავი უნდა შეიკავოს ისეთი მასალის გამოქვეყნებისგან, რომელიც გააღვივებს სიძულვილს ან არატოლერანტო-

უნდა აღნიშნოს პირის ეთნიკური წარმოშობა და რელიგიური მრწამსი.

3. მაუწყებელმა თავიდან უნდა აიცილოს რელიგიური, ეთნიკური, ან სხვა ნიშნის მიხედვით რომელიმე ჯგუფის შეურაცხყოფა, მათ შორის გარკვეული ლექსიკის ან გამოსახულების გამოყენება. ეს მოთხოვნა არ უკრძალავს მაუწყებელს, ხელი შეუწყოს ინფორმირებულ და არაცალმხრივ დისკუსიას შეუწყნარებლობის ან დისკრიმინაციის საკითხებზე, ან გადასცეს ფაქტობრივი მასალა ან საზოგადოებაში რეალურად არსებული მოსაზრება.
4. თუ წყარო პირდაპირ ეთერში ან ახალ ამბებში უსაფუძვლოდ ასახელებს ეთნიკურ წარმომავლობას, რელიგიურ მრწამსს, სექსუალურ ორიენტაციას, ოჯახურ ან ქონებრივ მდგომარეობას, სოციალურ კუთვნილებას, ან ნებისმიერ სხვა ნიშანს, როგორც პრობლემის გამომწვევ მიზეზს ან იყენებს შეურაცხმყოფელ ტერმინოლოგიას რომელიმე ჯგუფის მიმართ, წამყვანი არ უნდა აყვეს ასეთ დიალოგს და შეეცადოს შეურაცხმყოფელი განცხადების ავტორს დაუსვას შეკითხვა გამოთქმული მოსაზრების დასაბუთების მიზნით.
5. მაუწყებელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს სახელების მართლწერას და სწორად გამოთქმას.
6. მაუწყებელმა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები უნდა აღწეროს არაშეურაცხმყოფელი ტერმინოლოგიით. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების დაცვას, ფიზიკურ და მორალურ კეთილდღეობას და თანხმობის მიღებას.

დისკრიმინაციის დაუმეგობლობის პრინციპს მოიცავს ასევე დოკუმენტები „მედიის პროფესიული სტანდარტი“ და „საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია“, თუმცა ამ დოკუმენტებში განერილი პრინციპების დაცვის ვალდებულება მხოლოდ იმ ჟურნალისტებს აქვთ, რომლებმაც მათ ხელი მოაწერეს.

ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების გაშუქების პრინციპები საკმაოდ ვრცლად არის განერილი საზოგადოებრივი მაუნ-

საზოგადოებრივი მაუწყებლის ქცევის კოდექსი

ძირითადი პოსტულატები:

15. მრავალფეროვნების ასახვა

15.1 ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობები

ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობებზე გადაცემებისა და რეპორტაჟების მომზადებისას:

- დაუშვებელია უმცირესობათა დისკრიმინაცია რასის, სქესის, რელიგიური აღმსარებლობის, პოლიტიკური შეხედულებების, ეთნიკური წარმომავლობის, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ასაკისა ან ნებისმიერი სხვა ნიშნის მიხედვით;
- არ გამოიყენოთ ისეთი სიტყვები, გამოთქმები ან კადრები, რომლებმაც ინდივიდის ან საზოგადოების ნაწილის რომელიმე ზემოჩამოთვლილი ნიშნით დისკრიმინაცია შეიძლება გამოიწვიოს;
- პირის, განსაკუთრებით ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის, ეთნიკური და რელიგიური კუთვნილება აღნიშნეთ მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამას სიუჟეტისთვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს;

- არ აღწეროთ ისეთი ფიზიკური მონაცემები, რომლებმაც დანაშაულებრივი ქმედება შეიძლება სრულიად არასწორად ეთნიკურ წარმომავლობას დაუკავშიროს;
- არ გაავლოთ უმცირესობებსა და სოციალურ პრობლემებს შორის დაუსაბუთებელი პარალელები;
- განასხვავეთ უმცირესობის ინდივიდუალური წარმომადგენლისა და ზოგადად მთელი უმცირესობის საქმიანობა. ნუ გააიგივებთ ინდივიდს მთელ უმცირესობასთან;

უმცირესობების შესახებ გადაცემის მომზადებისას:

- ინტერვიუ აიღეთ უმცირესობის წარმომადგენლებისგან და ასახეთ მათი მოსაზრებები. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ისინი სიუჟეტის „ობიექტები“ იქნებიან და არა „სუბიექტები“. დაუშვებელია სიუჟეტში რომელიმე ერთი ჯგუფის კრიტიკა, თუ ამ ჯგუფის წევრებს საკუთარი შეხედულებების გამოთქმის და პასუხის გაცემის საშუალება არ ეძლევათ;
- გადაცემაში, სხვა სტუმრებს შორის, შესაბამისი კვალიფიციკაციის მქონე უმცირესობის წარმომადგენელიც მოიწვიეთ;
- რეაგირება მოახდინეთ უმცირესობების შესახებ გამოთქმულ ნეგატიურ შეხედულებებზე მაშინაც კი, როდესაც მათი ავტორები ადმინისტრაციული, პოლიტიკური ან კულტურული ელიტის წარმომადგენლები არიან;

15.4 რელიგიური პროგრამები

მაუწყებელმა პატივი უნდა სცეს ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებას, აღიაროს ნებისმიერი რელიგია თუ კონფესია, ქადაგებდეს მას და ასრულებდეს რელიგიურ რიტუალებს.

რელიგიურ თემებზე გადაცემებისა თუ სიუჟეტების მომზადებისას უნდა იცოდეთ, რამ შეიძლება შეურაცხყოფს აუდიტორია. გადაცემის ავტორებმა და წამყვანებმა, ასევე, ჟურნალისტებმა უნდა გაითვალისწინონ საქართველოში არსებული რელიგიური ჯგუფების შეხედულებანი და თავისებურებანი. ის, რაც ერთი რელიგიისა თუ კონფესიის წარმომადგენლისთვისაა მისაღები, შეიძლება მიუღებელი იყოს მეორისათვის.

თავი V

ტირმინთა განმარტება*

ანტისემიტიზმი – ებრაელთა დისკრიმინაცია მათი რელიგიური რწმენის და ადათ-წესების მიმართ არსებული სტერეოტიპების ან ეთნიკურ საფუძველზე.

განტევების ვაცის ძიება – ხალხის მთელი კატეგორიის ან ამ ჯგუფის წევრებად მიჩნეული პირებისათვის სოციალური, ეკონომიკური და სხვა პრობლემების გამო ბრალის დადება, როდესაც, სინამდვილეში, ეს პრობლემები მრავალი და მეტად რთული მიზეზებით არის გამოწვეული.

დისკრიმინაცია – მთელ რიგ სფეროებში სხვა კულტურის, ეთნიკური საზოგადოების და სოციალური ჯგუფების წარმომადგენელთათვის სამართლიანად ან თანასწორად მოპყრობის უარყოფა. ეს შეეხება დასაქმებას, საცხოვრებელი ადგილით უზრუნველყოფას, პოლიტიკურ უფლებებს და საზოგადოებრივი მომსახურების ადგილებს.

დოკმატიზმი – საკუთარი შეხედულებების, ცხოვრების წესისა და რწმენის ბრმა და უსაფუძვლო მიმდევრობა და ჯიუტი წინააღმდეგობის განწევა განსხვავებული შეხედულებებისა და მათი მიმდევრებისათვის.

* გამოყენებულია „მედიის მრავალფეროვნების ინსტიტუტის“ „მრავალფეროვნების გაშუქების სახელმძღვანელო“

ეთნოცენტრიზმი – ადამიანის მიერ, გაცნობიერებულად თუ გაუცნობიერებულად, სხვა ეთნიკური ჯგუფის შეფასება, მის საკუთარი ეთნიკურ ჯგუფში გაბატონებული ფასეულობების, სტანდარტებისა და კრიტერიუმების მიხედვით და ალტერნატიული შეხედულებებისა და მიდგომების იგნორირება.

ეიჯიზმი – ადამიანის დისკრიმინაცია ასაკობრივი ნიშნით ან მოხუცების მიმართ არსებული სტერეოტიპის საფუძველზე.

ზიზლის გამომჟღავნება – პირზე ან მის ქონებაზე თავდასხმა, შევიწროება ან რაიმე სხვა აგრესიული, ძალადობრივი ქმედება, რომელიც ამ ადამიანის რასობრივი წარმომადგენლობის, რელიგიური მრწამსის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის ან რაიმე სხვა ნიშნის გამო ხდება.

თანასწორუფლებიანობა – მდგომარეობა, როდესაც რომელიმე პირს ისეთივე ღირსება, რანგი ან პრივილეგიები აქვს მიკუთვნებული, როგორც ყველა დანარჩენს.

კლასიზმი – ადამიანის დისკრიმინაცია სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის საფუძველზე.

მრავალკულტურულობა – პიროვნებებსა და ჯგუფებს შორის განსხვავებული მახასიათებლებისა და თვისებების არსებობა, მიუხედავად იმისა, ეს მისი პირადი არჩევანის შედეგი იქნება [განათლება, გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა, ოჯახური მდგომარეობა, რელიგიური მრწამსი] თუ მისგან დამოუკიდებელი მიზეზებით განპირობებული [ასაკი, სქესი, სექსუალური ორიენტაცია, ინვალიდობა...].

რასიზმი – დისკრიმინაცია და ცრურწმენა რასობრივი ნიშნით იმის ბრალდებით, რომ ერთი ეთნიკური ჯგუფი ბუნებრივად აღემატება მეორეს თავისი ინტელექტით, მორალური თვისებებით, რწმენით, ცხოვრების წესითა და სხვა მახასიათებლებით.

სტერეოტიპი – ფართოდ განზოგადებული შეხედულება მთელი ჯგუფის შესახებ, რომელიც გამორიცხავს მათ შორის ინდივიდუალური განსხვავებების არსებობის შესაძლებლობას.

ტოლერანტულობა – კულტურების, სოციალური ჯგუფების ან ეთნიკური საზოგადოებების წეს-ჩვეულებების და რწმენის აღიარება, მათთან სალი აზრისა და მოთმინებით მიდგომა; შემწყნარებლობა.

ქსენოფობია – უცხოელების, სხვა კულტურისა თუ ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლების მიმართ ღრმა ანტიპათია, შიში ან ზიზღი.

წინასწარგანწყობა – ხალხის მთელი კატეგორიის მიმართ ირაციონალური ეჭვი ან ზიზღი. სხვა ხალხის უარყოფითი შეფასება მხოლოდ ან ძირითადად მათი ეთნიკური, რელიგიური ან სოციალური ჯგუფების წევრობის გამო.

EURASIA
PARTNERSHIP
FOUNDATION

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

MDF
ЕВРАЗИЙСКИЙ ДИАЛОГ
ЭНЕРГЕТИКИ